

מדינת ישראל

סוג בחינה : בגרות

משרד החינוך

מועד הבחינה : חורף נבצרים תשפ"ב, 2022

מספר שאלון : 038182

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה : שתיים
- ב. במבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שלושה חלקים, ובהם שבעה נושאים.
- חלק ראשון – (4×12) – 48 נקודות
- חלק שני – (3×13) – 39 נקודות
- חלק שלישי – (1×13) – 13 נקודות
- סך הכול - 100 נקודות
- עליך לענות על ארבעה נושאים על פי ההוראות בשאלון.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין
- ד. הוראות מיוחדות : כתוב תשובות קצרות ובהירות. בסס את דבריך על המקורות שלמדת.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם מחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנים ונבחנות כאחד.

בהצלחה!

\המשך מעבר לדף\

הערה: סדר הנושאים אינו זהה לסדר הפרקים בספר הלימוד.
שים לב לכותרות הנושאים בבחינה.

השאלות

חלק ראשון (48 נקודות)

בחלק זה ארבעה נושאים, עליך לבחור בשני נושאים.
בכל נושא שבחרת ענה על שתי שאלות (לכל שאלה – 12 נקודות).

הנושא: אדם מחפש את עצמו

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 1 - 3.

אדם מחפש את עצמו

1. א. הרש"ר הירש, פירוש לספר בראשית

"האדם לא נתקלל כל עיקר. דבר לא נשתנה ביעודו הנעלה ובכושרו למלא את יעודו".

(1) מדוע מדגיש הרב הירש כי לא השתנה דבר ב"כושרו של האדם למלא את יעודו"?

(2) מהו יעוד האדם?

(6 נקודות)

ב. הרב אלימלך בר שאול, מצווה ולב

(1) מדוע מדגיש הרב בר שאול כי איש הפנים רואה את העולם בשלל צבעיו, "מתוך נפשו ודרך נפשו"?

(2) על מי נאמר כי "תורתו לא נספגה בנפשו ונפשו לא טבלה בתורתו"? הסבר מדוע.

(6 נקודות)

2. א. הרב קוק, מוסר אבין

(1) "בכל דרכיך דעהו. צריך לבקש את הקב"ה בתוך הדרכים שהוא מתנהג בהם". מהו התנאי לדעת את הקב"ה בכל הדרכים?

(2) הדגם את העיקרון של הרב קוק בתפילה, תורה וגמילות חסדים.

(6 נקודות)

ב. ויקטור פרנקל, האדם מחפש משמעות

(1) מדוע חיפושי האדם אחרי פשר וערכים עלולים לעורר מתיחות פנימית?

(2) מהו הרעיון המרכזי בדברי פרנקל?

(6 נקודות)

המשך מעבר לדף

3. א. מהר"ל, תפארת ישראל

(1) מהו הדמיון בין אדם לאדמה?

(2) מהי משמעות השם "בהמה" על פי שיטת המהר"ל?

(6 נקודות)

ב. הרמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה

(1) מהי תכלית כל הנבראים?

(2) מהי תכלית האדם?

(6 נקודות)

הנושא: אמונה ומידות

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 4 – 6.

4. א. הרב נתן צבי פינקל "הסבא מסלובודקה", אור הצפון, הרב יוסף יוזל הורביץ "הסבא

מנוברהדוק", מדרגת האדם

1. מדוע לדעת הסבא מסלובודקה לא נכתבו בתורה ציוויים על המידות? כיצד מאמר חז"ל: "א"ר (אמר רבי) יוחנן אֶלְמָלָא נִתְּנָה תוֹרָה הֵינְנוּ לְמַדִּים צְנִיעוּת מַחֲתוּל וְגִזְל מִנְמָלָה וְעִרְיוֹת מִיּוֹנָה וְדִרְךְ אֶרֶץ מִתְרַנְּגוֹל" (עירובין ק) מצדיק את דבריו?
2. מנהיג אחר בתנועת המוסר, הרב יוסף יוזל הורביץ "הסבא מנוברהדוק", חולק על עמדתו זו של הסבא מסלובודקה. הסבירו.

(6 נק')

ב. הרב קלונימוס שפירא "האדמו"ר מפיסצ'נה", חובת התלמידים

בית ספר בהקמה לנערים מתקשים הכין מסמך של מטרות הלימוד שלו, והחליט שהוא חורט על דגלו מטרה של "מצויינות לימודית בתחומי הקודש והחול, השגי בגרויות גבוהים והשתתפות בתחרויות בינלאומיות בתחומי לימוד שונים".

לאור דברי האדמו"ר מפיסצ'נה, תארו תגובה אפשרית שלו התומכת בתכנית או מאזנת אותה.

(6 נק')

5. הרב אליהו זסלר, מכתב מאליהו, הרב ניסים גירונדי, דרשות הר"ן, הראי"ה קוק, מוסר

אביך ומידות הראי"ה

א. הציגו עמדותיהם של שניים מהרבנים המוזכרים לעיל לשאלת היחס למידת הגאווה.

(6 נק')

ב. הציגו דרך לחלק את שלושת ההוגים הנ"ל לשתי קבוצות ונמקו אותה.

(6 נק')

6. א. מהר"ל, גבורות ה'

1. מהו הקשר שמוצא המהר"ל בין כעס לשמחה?
2. מדוע לדעת המהר"ל נענש משה בעקבות הכעס שהפגין בזמן הכאת הסלע?

(6 נק')

ב. הראי"ה קוק, עין איה מסכת ברכות.

1. מהן שתי הדרכים של האדם לשמח את עצמו?
2. מהי הדרך המועדפת על הרב קוק ומדוע?

(6 נקודות)

הנושא: אמונה בשעת משבר

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 7 – 9.

7. א. פירוש אברבנאל, בראשית ל"ב

1. "אָבֶל הָיָה פָּחָדוֹ כְּדֶרֶךְ הַגְּבוּר הָאֲמִתִּי, שֶׁבְּהִכָּנְסוֹ לְמִלְחָמָה יִפְחַד מִהַמָּוֶת וַיִּרְגֵּשׁ בְּסִכָּנָה אֲבֵל מִפְּנֵי הַמַּעֲלָה יִבְזֶה הַחַיִּים וַיִּבְחַר הַמָּוֶת הַיָּפֶה"

לפי האברבנאל, מדוע יעקב הוא 'גיבור אמיתי'?

2. האם אדם מאמין יכול לפחד? נמק.

(6 נקודות)

ב. רס"ג, ההקדמה ל"אמונות ודעות"

ציינו והסבירו שלוש סיבות לכפירה על פי רס"ג.

(6 נקודות)

8. א. הרב אליעזר ברקוביץ, "מאמרים על יסודות היהדות"

1. על פי הרב ברקוביץ, "ה'התדינות' עם אלקים היא צֶרֶךְ שֶׁל הָאֱמוּנָה, היא נובעת מִלֵּב לָבָה שֶׁל הָאֱמוּנָה". הסבר מדוע.

2. "למעשה, היו שְׁנֵי טיפוסים אִיּוֹב בְּאוֹשְׁוּיץ". מי הם שני סוגי הטיפוסים, וכיצד אדם מתבקש לבנות את אמונתו לאחר השואה לאור שני סוגי הטיפוסים?

(6 נקודות)

ב. מדרש תנחומא, בראשית כ"ב

1. "ה' צדיק גִּבְחוֹן" – המדרש מדגים כיצד הקב"ה בוחן דווקא את הצדיקים בשני משלים. פרט והסבר אחד מהם.

2. כיצד ניתן לתמוך באדם הנמצא במשבר על פי הדוגמאות המובאות במדרש?

(6 נקודות)

9. א. ריה"ל, "הכוזרי"

1. "וְכֵן תִּישָׁב בְּנַפְשׁוֹ מִדַּת צִדְקוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא בְּכָל בְּעָלֵי הַחַיִּים... עַד כִּמָּה שְׁאֵנוּ רוֹאִים מֵהַמְתָּקֶנֶת יְצִירַת בְּעָלֵי הַחַיִּים וּמֵהַנִּשְׁגָּבוֹת הַפְּלִאוֹת הַכִּלּוּלֹת בָּהֶם"

כיצד הנהגת הבורא את בעלי החיים מסייעת עם שאלת "צדיק ורע לו"?

2. כיצד ניתן להסביר את הצרות הכלליות בעם ישראל לפי ריה"ל?

(6 נקודות)

ב. הרמב"ם, מורה נבוכים

הרמב"ם מונה שלוש סוגי רעות בעולם הנגרמות על ידי בני האדם עצמם.

צינו והסבירו שתיים מהן.

(6 נקודות)

הנושא: גאולה וימות המשיח

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 10 – 12.

10. המהר"ל, נצח ישראל, הרב יעקב משה חרל"פ, ממעיני הישועה

א. מאין שואב המהר"ל (שחי בעומק ימי הגלות במאה ה-16) את הביטחון בכך שהגלות היא זמנית?

(6 נק')

ב. "אי אפשר להמלט מהצרות והיגונות שבעקבתא דמשיחא זולת על ידי צפית ישועה." הציגו שתי דרכים בהן מסביר הרב חרל"פ באיזה אופן עוזרת צפית הישועה להתמודד עם המשברים הרבים של דור עקבתא דמשיחא?

(6 נק')

11. א. ריה"ל, הכוזרי

1. במה מזדהה ריה"ל עם המלך כשהוא משיב לו: "מצאת מקום חרפתי מלך כוזרי"?
2. מהו העיקרון שלמד ריה"ל משיבת ציון בימי בית שני, לגבי ימיו שלו?

(6 נק')

ב. הרב צבי הירש קלישר, דרישת ציון

1. מהי הטעות שקיימת בתפיסת הגאולה, שנגדה יוצא הרב קלישר?
2. מהו מקומה של הגאולה הניסית לדעתו?

(6 נק')

12. א. הרב משה כלפון, גאולת משה

1. "כי לבי אומר לי כמו שכתבו החוקרים כי כל מה שאפשר בדרך הטבע, צריך השתדלות טבעית, ויד הרוחנית מעת תכלה יד הטבע. ואם כן צריך השתדלות טבעית..."
- כיצד מחזקת הנחה זו את נטייתו של הרב כלפון לראות את הציונות באופן חיובי?
2. הרב כלפון מצטט את דברי חז"ל: "זכו אחישנה, לא זכו בעתה".
- כיצד קשורים דברים אלו בשאלה האם הגאולה צריכה להיות טבעית או ניסית?

(6 נק')

ב. הרב שך, מכתבים ומאמרים, הרב סולוביצ'יק, קול דודי דופק

- להלן דברי הרב שך: "שמא תאמר: 'אנחנו לאום, יש לנו ארץ משלנו, יש לנו מדינה, יש לנו חילים, יש לנו צה"ל, אנחנו חזקים'. אשיבה לשאול אותך: 'כמה זמן יש לכם כל זאת? האם לפני כן לא היה קים במציאות עם יהודי? האם רק בקנינים הללו נעשינו עם יהודי...?'"
1. הרב שך רואה סתירה בין היסוד שעליו מתבססת הציונות מול היסוד ששמר על הקיום היהודי בעבר. הסבר טענה זו.
 2. היזכר בשש הדפיקות של הרב סולוביצ'יק, הצג שלוש דפיקות מדבריו, והסבר כיצד הן עשויות להתמודד עם טענת הרב שך.

(6 נקודות)

חלק שני (38 נקודות)

עליך לענות על שלוש מן השאלות 13-16 (לכל שאלה 13 נקודות)

הנושא: אני מאמין (נושא חובה)

13. א. מדרש הגדול בראשית יב

1. ניתן לראות במדרש הגדול על מסע האמונה של אברהם אבינו, את אחריותו של אברהם אבינו לבירור שאלת האמונה שלו מצד אחד, ואת חלקה של ההשגחה האלוקית במסע זה מהצד השני. הביאו הוכחה לכל אחד מהצדדים מהמדרש.
2. מה יכול האדם בן זמננו ללמוד ממסעו זה של אברהם אבינו?

(7נק')

ב. החזון אי"ש, אמונה וביטחון

1. "מדת אמונה היא נטיה דקה מעדינות הנפש. אם האדם הוא בעל נפש, ושעתו שעת השקט, חפשי מרעבון תאוני, ועינו מרהיבה ממחזה שמים לרום, והארץ לעומק, הוא נרגש ונדהם, כי העולם נדמה לפניו כחידה סתומה, כמוסה ונפלאה..."
- מהם התנאים המאפשרים לאדם לחוש את אמונתו לדעת החזון אי"ש?
2. "טעות נושנת נתאזרחה בלב רבים במושג "ביטחון".
- מהי הטעות שהחזון אי"ש רוצה לעקור בתפיסת הביטחון בה? ומהי העמדה הנכונה לדעתו?

(6 נק')

14. א. ריה"ל, הכוזרי, מאמר שני, מאמר חמישי

1. יש הטוענים כי בעבר לכולם הייתה אמונה תמימה. האם ריה"ל מסכים עם טענה זו בנוגע לאנשי תקופתו?
2. מהי הסיבה אשר בגללה יש לחקור את האמונה לדעת ריה"ל?

(7 נק')

ב. הראי"ה קוק, אורות הקודש

1. לפי הרב קוק, מה היה חטאו של אדם הראשון?
2. תלמיד טען: "המחנך המלומד שלי מכריח אותי ללמוד מקצועות שאינני מרגיש חיבור אליהם, אבל אני מעדיף ללמוד נושאים אחרים שקרובים יותר ללבי."

המשך מעבר לדף\

האם לדעתך התלמיד יכול להסתמך בטענתו על דבריו הבאים של הרב קוק: "באים מחנכים מלומדים, מסתכלים בחיצוניות, מסיחים דעה גם הם מן האני, ומוסיפים תבן על המדורה, משקים את הצמאים בחומץ, מפטמים את המוחות והלבבות בכל מה שהוא מחוץ מהם?" נמק את תשובתך.

(6 נק')

15. א. רבנו בחיי, חובות הלבבות

"עד שחיפשתי על חובות הלבבות מן השכל ומן הכתוב ומן הקבלה (..) ומצאתים שהן יסודי כל המצוות".

1. רבנו בחיי מוכיח מן השכל את חובות הלבבות. הסבר את ההוכחה שלו.
2. על פי רבנו בחיי, מהו ייחודו של ספרו "חובות הלבבות" לעומת ספרי הקודש שקדמו לו?

(6 נק')

ב. ריה"ל ספר הכוזרי, מאמר ראשון

תגובתו של המלך לדברי הפתיחה של החבר הייתה "לא חננס החלטתי בראשונה לא לשאול את היהודים מדעתי כי שלשלת הקבלה אצלם ניתקה מכבר ודעתם נתמעטה".

1. מדוע התאכזב המלך מדברי הפתיחה של החבר?
2. כיצד הסביר החבר את הדרך שבחר בה כדי להציג את ה' כ"אלוקי אברהם יצחק ויעקב"?

(7 נק')

16. א. רמב"ם, איגרת תימן

1. מהו עמוד האמונה שעליו צריך לחנך את הדורות לפי דעת הרמב"ם ומדוע?
2. כיצד קשור חיזוק הזיכרון של מעמד הר סיני למטרת שליחת איגרת תימן אל יהודי תימן?

(6 נק')

ב. הרב קוק, אגרת תקנ"ה

1. בדורות האחרונים חלקים גדולים בעם ישראל אינם מקיימים תורה ומצוות. הרב קוק התמודד עם דור שבו הורגש השבר של המסורת היהודית ביתר שאת. מהי הפרשנות שנתן הרב קוק לחילון בדורו? בתשובתך העזר במושגי ה"סגולה" וה"בחירה".
2. מיהם הצדיקים היכולים לקרב את נשמות הדור הרחוקות מקיום תורה ומצוות ומדוע?

(7 נק')

המשך מעבר לדף

חלק שלישי (13 נקודות)

בחלק זה שני נושאים, עליך לבחור בנושא אחד.

בנושא שבחרת עליך לענות על שאלה אחת.

הנושא: אמונה, תרבות ויצירה

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מן השאלות 17 – 18.

17. א. הראי"ה קוק, אורות הקודש; הראי"ה קוק, פירוש לשיר השירים
נער דתי מוכשר מאוד בכתביה ויצירה, רוצה להתפתח בתחום אבל גם חושש לעולמו הדתי.
נסחו עבורו עצה כיצד עליו לפעול על פי דבריו של הראי"ה קוק.

ב. איגרת הראי"ה קוק לבית הספר לאמנות "בצלאל"

הסבירו את "משל הבובה".

הסבירו את הנמשל וכתבו מה נלמד מכך לחיי תרבות ויצירה בעולמם של שומרי תורה ומצוות.

18. א. הראי"ה קוק, פירוש לשיר השירים

(1) עפ"י דבריו של הראי"ה קוק, יש שתי דרכים בהן ניתן להבין את שיר השירים. ציינו והסבירו את שתי הדרכים.

(2) אישיותו של רבי עקיבא הכילה שלושה סוגים של אהבות. כתבו מה הן.

מדוע לדעת הרב קוק ראוי שדווקא ר' עקיבא יעריך את שיר השירים כ"קודש קודשים"?

ב. הרב וינברג, שרידי אש

"הדת היהודית לא הביטה על החיים בעינינו זועמות ולא חשבה אותם לאויביה"

(1) הסבירו והדגימו את גישתו של הרב וינברג בנוגע ליחס היהדות אל כל תחומי החיים.

(2) מה ההבדל בין המציאות בה עם ישראל נמצא בגלות לבין המציאות בה עם ישראל נמצא בארצו מבחינת ההתמודדות של היהדות עם חיי החולין?

הנושא: החיים והמוות

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מן השאלות 19 – 20

19. ריה"ל, כוזרי מאמר ראשון

א. מלך כוזר מתפעל מייעודי הדתות האחרות שמבטיחות גדולות ונצורות בעולם הבא. מדוע לדעת ריה"ל היהדות מתמקדת בהבטחות לגמול בעולם הזה ולא בעולם הבא? (7 נק')

ב. כיצד משל מלך הודו ממחיש את דבריו?

(6 נק')

20. א. רמב"ם הלכות תשובה

"העולם הבא... צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". הסבירו על פי הרמב"ם שניים מן הביטויים המסומנים בקו.

(6 נק')

ב. ריה"ל, ספר הכוזרי, רמח"ל דרך ה', רמב"ם הלכות תשובה

הסבירו כיצד אדם שקרובו נפטר יכול למצא נחמה, על פי אחד מן המקורות המוזכרים לעיל.

(7 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל

אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך